

Izloži vsak četrtek in
velja s poštno vredn.
v Mariboru s pošiljanjem
na dom za celo leto 25 din.
pol leta 12-50 din., četrletno
850 din. Izven Jugoslavije
46 din. Naročnina se pošlje
na upravnštvo „Sloven-
skega Gospodarja“ v Ma-
riboru, Koroška cesta 5.
List se dopušlja do od-
povedi. Naročnina se pla-
čuje v naprej.
Telefon Interurban št. 113.

Posamezna številka stane 1 din.

Poštnina plačana v gotovini.

Uredništvo je v Mariboru,
Koroška cesta št. 5. Koko-
piši se ne vračajo. Upravi-
ništvo sprejema naročnino,
inzerate in reklamacije.

Cene inzeratom po dogo-
voru. Za večkratne oglase
primeren popust. Nezapre-
te reklamacije so poštno
proste.

Čekovni račun poštnega
urada Ljubljana št. 10.683.
Telefon Interurban št. 113.

SLOVENSKI GOSPODAR

LIST LJUDSTVU V POUK IN ZABAVO

47. številka

MARIBOR, dne 8. novembra 1923.

57. letnik.

Po smrti Stojana Protiča.

Kar je načelno in idejno za SLS pokojni dr. Krek, to je za radikalno stranko pokojni Stojan Protič, samo ta razloček je, da se SLS mogočno razvija, ker je dosledno sledila in tudi ostala na poti pokojnega dr. Kreka, dočim je Srbska radikalna stranka zapustila načela in pota pokojnega Stojana Protiča. Protič je namreč umrl osamljen v stranki, za katero je on največ delal in tudi največ pretrpel.

V nekdanji Srbiji se je rodila Srbska narodno radikalna stranka iz najhujšega narodnega odpora proti protiljudski vladi kraljev Obrenovičev in pokojni Protič je bil v tej stranki prvi bojevnik in značajni politik, ki je šel dosledno svojo pot brez strahu in ozira na vsako nevarnost. Od poroke so ga iz cerkve odvedli v ječo, da prebije tam dolga leta ali pa celo smrt, on pa ni omagal, ni se podal in tudi pozneje je še večkrat romal iz uredništva v ječo in iz ječe v uredništvo. Predno je postal urednik lista protivladne stranke, je bil profesor, pa je zapustil to službo, ker ni hotel služiti režimu, ki trpi v slojih svojih uslužbencev samo svoje poslušne hlapce.

Protič je izšel iz ubožne rodbine in visoko izobrazbo je dosegel z lastno močjo in vstrajnostjo. Od nobene strani ni bil podpiran. Dokler je bila njegova stranka v opoziciji, je nanj padlo največ gorja in težav, preganjanja in krutih obsodb, pozneje, ko je stranka prevzela krmilo države, je pa on nosil največja bremena dela in obnove domovine. Kot državnik je imel ponovno najvažnejša mesta na vladi, a na nobenem položaju se ni osebno okoristil. Bogato Srbijo je vodil kot siromak in med pravimi siromaki je bil tudi, ko je Srbija nastopila svojo pot trpljenja in ko so se drugi državniiki ravno ob tem času obogatili in nakopičili največja bogastva.

Ko je nastala Jugoslavija, je bil Protič prvi Srbin, ki je očitno pripoznal, da je ta država plod naporov in žrtv treh narodov: Srbov, Hrvatov in Slovencev in da se mora radi tega sporazumno urediti cela država. Protič je bil prvi Srbin, ki je priznal, da nova država ni razširjena in osvojena Srbija, temveč nova država, nastala po sporazumu.

Ravno radi tega, ker se je Protič s svojimi tovariši boril z nami ramo ob ramo za srečno in edino pravilno notranjo ureditev velike jugoslovanske države, ga je osvoval Pašič in njegovi velikosrbski radikalni drugje. Pašič je pri zadnjih volitvah povzročil, da je Protič radi par glasov propadel. Protičevi nasprotniki so namreč v Protičevem volilnem okraju delali s tako silo, da njegovi volilci in agitatorji niso mogli vršiti svoje dolžnosti. Na stotisoče dinarjev je vrgel Pašič in drugi protivniki avtonomije v Protičev volilni okraj (Kruševac) in so tako povzročili, da odločen zagovornik naše avtonomije Stojan Protič 18. marca 1923 ni prišel v narodno skupščino. Danes ogromna večina radikalne-

ga kluba — vsi pošteni in trezni možje — obsojajo Pašičevo zahrbtnost in maščevalno politiko. Odličan član vladne večine je izjavil: «Škoda, velika škoda za Protiča! Ako bi on še živel vsaj nekaj let, bi gotovo prišlo do pametnega in zaželjenega sporazuma med vsemi tremi narodi v državi.»

Umrl je ubog. Cela desetletja je bil v vladi, na visokih mestih, celo finančni minister je bil. A rok si ni umazal nikdar. Drugi pa, ki so pozneje stopili v politiko, pa so danes milijarderji . . . Demokrati, Pašičevi ljudje in samostojneži so sedeli samo malo časa pri «koritu», a so takoj si nabasali . . .

Protič je ves drugačen.

Protičeva smrt je napravila veliko praznino v našem političnem življenju: porušen je trden most med Srbi in prečani. Protič je bil človek, ki je temeljito preštudiral našo preteklost, naš značaj in naše zahteve ter na podlagi tega raziskovanja tudi delal načrte za ureditev naše države. Važno je tudi to, da je on razkrinkal ter odločno obsodil lažljivo in ostudno politiko policajdemokratov ter zlasti še Svetozarja Pribičevića razgalil kot nizkega človeka, ki v vladoželjnosti ne izbira nobenih sredstev.

Pašič je Protiča izrinil, med srbskimi radikali pa je mnogo ljudi, ki so čakali, da Protič zopet nastopi. On je sedaj mrtev, njegov duh pa še živi in samo to je škoda, da načelo sporazuma med Srbi nima sedaj nobenega tako značajnega in bojevitega predstavnika kot je bil pokojni.

Slabe strani novega trošarinskega zakona.

(Iz govora narodnega poslanca Franjo Zebota v seji narodne skupščine dne 27. oktobra 1923.)

Vladni zakonski predlog o trošarini, o kojem se vrši danes razprava, nam prinaša vse polno novih krivic, nam prinaša razlike med prečani in neprečani in dela poleg tudi razliko med kapitalisti ter srednjimi in malimi sloji. Povdarjam, da se naš klub že vsa leta, odkar obstoja naša država, bori proti neenakosti in proti neenako razdeljenim bremenom, a danes moramo konstatirati, da je gospod finančni minister tukaj sam potrdil, da vlada sama hoče še tudi v naprej neenakosti uveljavljati.

Mi vidimo, da se je fiskus pri tem novem zakonu skrtil pod plašč demagogije, ko na eni strani obečava kmetu ugodnosti, na drugi strani pa mu nalaga taka bremena, da jih ne bo mogel prenesti in mu ne bodo v hasek.

Novi zakon — krparija.

Celi zakonski načrt je ena sama velika krparija. Mi zahtevamo popoln zakon, a ne take krparije. Krpa-

«Hotel pri solncu», je dejal Aleš s hvalevrednim pogumom in odpeljala sta se.

Potoma je Aleš za trdno sklenil, da si prejkoslej omisli novega služabnika. Sam ni mogel in ni hotel živeti. Da bi se prerekal z ljudmi in nasičeval njihova zijala — nikdar ne! In star je že tudi bil in postrežbe potreben in navajen. Čemu bi samotaril? In si sam iskal stanovanje, kakor danes na primer? Ali si bo sam snažil obleko in si skrbel za sto in sto potrebnih malenkosti življenja —? Ne! Kar jutri si bo poiskal nekoga. In ko bo uredil še nekatere druge zadeve v domovini, pa bo koj spet odpotoval v svojo priljubljeno tujino —.

Voz se je ustavil.

«Ali je to —?»

«Da, tu je »Pri solncu«, gospod!»

Visoka, trinadstropna hiša je stala pred njim v večernem mraku. Dolge vrste oken so pričale o številnih tujskih sobah, skozi velika steklena vrata je lila luč v širokem pasu na ulico. In z njo je prihajal na ulico hrup in vrvež kakor od velike množice.

Aleš Blaž se je vznemiril. «Mir in tihota» je stalo v oglasu, — mesto tega obljubljenega raja miru pa tak sunder —!

Zbal se je in vprašaje je pogledal po kočijažu.

«Je že prav! Le kar vstopite! Konja ne morem samega pustiti, bom počakal, da pride sluga po prtljago.»

Obotavlja se si je Aleš odprl vrata in nerodno vstopil.

Velika soba je bila polna gostov, govorjenje in smejanje je donelo po zakajenem zraku. Črnooblečeni natakariji so švigali med mizami in godba je igrala nekje v kotu.

rija je pa ta zakonski projekt posebno radi tega, ker ostanejo v veljavi še nekatere druge določbe iz starih zakonov. Ta novi zakon nam ne prinaša v celoti vseh določb, ki bi urejevale plačevanje trošarine v celi državi, temveč je, kakor rečeno, samo jedna krparija. Pri sestavi tega zakona se je postopalo površno, nerodno in povsem enostransko. Iz tega zakona tudi razvidimo, da se ne bo odpravilo raznih nepotrebnih šikan, katere je vseboval že stari zakon o trošarini. Novi zakon odpira celo na široko vrata novim šikanam. Glavno, kar moram kritikovati, je to, da novi zakon ne odgovarja čl. 116 ustave. Naše načelno stališče glede žganja alkoholnih pijač je, da se uživanje žganice kolikor mogoče omeji, da se tako narodno zdravje pospešuje.

Razlika med prečani in neprečani.

Razlika, katero uvaja novi zakon med prečani in neprečani, je velika. V broju 15 stran 8 zakonskega načrta čitamo, da se povišana trošarina na žganje uvaja samo v one kraje, kjer se je dosedaj plačevala. In kateri so ti kraji? To so samo naši prečanski kraji, kjer živijo po večini Hrvatje in Slovenci. Na drugi strani pa vidimo, kakor se določa v načrtu zakona, da se oprošča plačevanja trošarine poleg Srbije in Makedonije tudi Crnagora. S to odločbo je g. finančni minister kot zastopnik vlade pokazal, da smatra nas prečane kot državljane druge vrste. Proti takemu načinu zakonodaje moramo kot zastopniki našega naroda najodločnejše protestirati. Radi tega je ta zakonski načrt proti ustavi. Ta zakonski načrt nekako kaže, da je sedanja vlada odstavila ustavo in da se je s tem zakonom pravzaprav izjavila za revizijo ustave. Vedno se nam očita in zameri, ako zahtevamo revizijo ustave. S tem pa vlada sama krši ustavo, katero je ona sprejela. S tem kaže, da soglašajo s tem, da se mora ta ustava čimprj revidirati.

Radikalna vlada štiti kapitaliste.

Nadalje vidimo, da dela zakon veliko razliko med kapitalisti ter na drugi strani revnimi in srednjimi sloji, na korist kapitalistov. Veleindustrijcem daje minister po tem zakonu vse mogoče ugodnosti, glavno ugodnost v takozvanem «počeku» (počakanju) na plačilo trošarine. Mi smo zahtevali v finančnem odboru, naj se dajo vsem enake ugodnosti, da se morajo, ako se že dajo velekapitalistom, dati ravno tako tudi mali industriji in obrtu, pred vsem pa našemu kmetu.

Kmet, oziroma obrtnik, ki se peča s kuhanjem žganja, bo moral tudi po novem zakonu plačevati trošarino v naprej; kapitalist in veleindustrijalec pa ima po tem zakonu pravico do «počeka», to je, da se ga čaka na plačilo do šest mesecev. Ali se to pravi, da zakon dela za vse državljane enako? Nikakor ne, ampak kapitalistom gre na roko in njegove določbe nikakor nečejo dati prave varnosti za srednje in male stanove. Kmet mora plačati naprej — a kapitalist kadar hoče.

V hipu ko je vstopil, je izzvenel zadnji akord, trenutna tihota je nastala in sto parov oči se je radovedno uprlo v novega gosta.

Aleš ni vedel, kam bi djal sebe in svoje oči. Vzbuhati pozornost, to je bilo zanj neznosno mučno. Najrajši bi bil pobegnil, odkoder je prišel. Noga mu je krenila, pa strah ga je zadržal. Ljudje bi se mu smejali, če bi jo takole plašno odkuril. In posmehljivosti se je Aleš silno bal.

Ves zmeden in preplašen je stopil naprej in boječe poprašal mimoletetečega natakarija za vratarjem.

Toda natakariji nimajo nikoli časa, posebno se ne, če jih kdo boječe nagovori. Aleš je pozabil, da mora pošten gost natakarija nahruliti, če hoče dobiti vljuden odgovor.

Prvi se ni zmenil zanj, drugi tudi ne, itd., šele po dolgem čakanju mu je eden pokazal čez ramo: «Tamele!» Skozi polovico dvorane in mimo stoterih oči je moral, da je prišel do vratarjevega svetišča v veži.

Črnooblečen gospod je stal pred njim. Zlat ščepalnik je imel na nosu in s svinčnikom se je igral med prsti. Par gospodov je stalo pri njem. Pogovarjali so se, časopise so imeli v rokah. Ko je vstopil Aleš, so utihnili.

Čudovito, kakor dobre oči imajo taki vratarji in kako hitro in dobro znajo oceniti človeka po njegovem premoženju in značaju! Posebno znajo dobro presoditi, ali je boječ ali samozavesten. In po tem uravnavajo svoje obnašanje.

Z negotovim korakom je prišel Aleš bliže. Sram ga je bilo.

«Želite sobo?» je vprašal vratar rezko in grozeče. Presunljivo ga je pogledal.

Živ pokopan.

Po angleškem izvorniku A. Bennetta napisal Paulus.

3. nadaljevanje.

Zamišljen in raztresen je potegnil Aleš časopis iz žepa. «Družinski dnevnik» je bil — čemu si je neki samec Hinko kupoval «Družinski dnevnik»? — in prvo, na kar so mu padle oči, je bil debelo tiskan oglas:

«Hotel »Pri solncu«. — Prvovrstni! Krasna lega! Mir in tihota! Nobenih nadležnosti! Nihče ne moti gostov! Izvrstna kuhinja! Zmerne cene! — Itd.

Za tem oglasom je bral drugega in pod njim tretjega in četrtega —. Sami »prvovrstni hoteli.«

Aleš se je razveselil, da ima njegovo rodno mesto toliko »prvovrstnih hotelov«. Pravzaprav je bil vajen gostiln in hotelov, vse življenje skoraj se je klatil po njih. Le tisto iskanje in popraševanje mu je bilo neizmerno sitno in ker je moral povsod povedati svoje ime. Zadnja leta je vse to oskrbel Hinko in njemu ni bilo treba drugega kot sestri v udobno sobico. Pa za danes je moral tvegati ta korak v javnost —.

Sklenil je, da se naseli »Pri solncu«. Mir mu je obljuboval oglas in »nobenih nadležnosti ni bilo« in tudi »gostov nihče ne moti« —. Kakor pripravljeno je bilo zanj. Mirno je hotel živeti, zijal in popraševanj ni mogel prenesti.

Izvošček je prikimal mimo. Aleš mu je nujno namignil.

Naglo je pridrdral voz k njemu. Kočijaž je uslužno naložil Aleševo prtljago, skočil na kozla in se vljudno obrnil k gostu po naslov.